



SATVERSMES TIESA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satversmestiesa.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2026. gada 31. augustā

Satversmes tiesas rīcības sēde šādā sastāvā: rīcības sēdes priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Anita Rodiņa, Jānis Neimanis, Jautrīte Briede, Veronika Krūmiņa, Mārtiņš Mits un Juris Juriss,

izskatījusi [..] pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 116/2026),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu atzīt Kriminālprocesa likuma 97.¹ panta pirmās daļas 8. punktu, 642. pantu, 651. panta 1.¹ un septīto daļu, ciktāl tā neparedz cietušajam tiesības piedalīties procesā, kurā tiek izlemts jautājums par soda samazināšanu notiesātajam, tikt uzklausītam un pārsūdzēt nolēmumu, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no viņa pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

2. Kriminālprocesa likuma 642. pants nosaka:

“Ja notiesātais palīdzējis atklāt noziegumu, kas ir tikpat smags, smagāks vai bīstamāks par viņa paša izdarīto noziedzīgo nodarījumu, tās tiesas tiesnesis, ar kuras spriedumu viņš ir notiesāts, pēc ģenerālprokurora iesnieguma var šim notiesātajam samazināt sodu atbilstoši Krimināllikuma 60. pantam. Ja iesniegums tiek izskatīts mutvārdu procesā, to izskata slēgtā tiesas sēdē.”

Šā likuma 651. panta 1.¹ un septītā daļa nosaka:

“(1¹) Paziņojumā par jautājuma izlemšanu rakstveida procesā tiesnesis norāda tiesības prokuroram, notiesātajam un tās iestādes pārstāvim, kura atbild par nolēmuma izpildi, 10 dienu laikā pieteikt noraidījumu tiesnesim, iesniegt iebildumus pret jautājuma izlemšanu rakstveida procesā, iesniegt viedokli par izlemjamo jautājumu, kā arī norāda lēmuma pieejamības dienu. Ja jautājums tiek izskatīts mutvārdu procesā, tiesas sēdē piedalās prokurors un notiesātais, kuram tiek nodrošinātas šā likuma 74.² pantā paredzētās tiesības, kā arī tās iestādes pārstāvis, kura atbild par nolēmuma izpildi. Notiesātā neattaisnotas neierašanās gadījumā jautājumu var izlemt bez viņa klātbūtnes.

[..]

(7) Visus lēmumus, kas pieņemti šajā pantā noteiktajā kārtībā skatītajos jautājumos, izņemot šā likuma 633. panta piektajā daļā paredzēto gadījumu, var pārsūdzēt 10 dienu laikā. Šā likuma 643. pantā paredzētos lēmumus var pārsūdzēt tikai par šajā pantā noteikto procesuālo prasību neievērošanu. Sūdzības iesniegšana neaptur lēmuma izpildi. Augstāka līmeņa tiesas tiesnesis sūdzību izskata rakstveida procesā pēc lietā esošajiem materiāliem, un viņa lēmums nav pārsūdzams.”

Savukārt šā likuma 97.¹ panta pirmās daļas 8. punkts nosaka, ka cietušajam ir tiesības šajā likumā noteiktajos gadījumos, termiņos un kārtībā iesniegt sūdzību par procesuālo nolēmumu vai kriminālprocesa veikšanai pilnvarotas amatpersonas rīcību.

3. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmo daļu konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tās Satversmē ietvertās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt šā panta sestās daļas 1. punkts noteic, ka pieteikumā minētais uzskats jāpamato.

Saskaņā ar Satversmes tiesas likumu personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja: pirmkārt, personai Satversmē ir noteiktas konkrētas pamattiesības; otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē noteiktās pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 28. maija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-52-01 13. punktu*). Turklāt ir jāpastāv tiešai saiknei starp personas pamattiesību aizskārumu un pieteikumā apstrīdēto normu (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 18. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-74-01 12. punktu*).

3.1. Pieteikuma iesniedzējs ir atzīts par cietušo kriminālprocesā, kurā īstenoja Kriminālprocesa likumā noteiktās tiesības.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka Kriminālprocesa likuma 97.¹ panta pirmās daļas 8. punkts aizskar viņam Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības uz taisnīgu tiesu. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka minētā tiesību norma, kas noteic personas, kas atzīta par cietušo kriminālprocesā, tiesības, liedz viņam pārsūdzēt soda izpildes stadijā pieņemtu nolēmumu, ar kuru tiek samazināts notiesātajai personai brīvības atņemšanas sods.

No pieteikuma izriet, ka pieteikuma iesniedzējs neiebilst, ka cietušajam kriminālprocesā piemīt minētajā normā ietvertās tiesības, kā arī par to, ka tās var tikt īstenotas likumā noteiktajos gadījumos. Pieteikuma iesniedzējs savu pamattiesību aizskārumu šajā aspektā saista ar to, ka viņš šīs tiesības nevar īstenot citā procesuālajā stadijā, proti, sprieduma izpildes laikā, kad tiek lemts par brīvības atņemšanas soda samazināšanu Kriminālprocesa likuma 642. pantā noteiktajā kārtībā. Pieteikuma iesniedzējs nav pamatojis, kā tieši Kriminālprocesa likuma 97.¹ panta pirmās daļas 8. punkts, kas paredz cietušā tiesības kriminālprocesā iesniegt sūdzību par procesuālo nolēmumu vai kriminālprocesa veikšanai pilnvarotas amatpersonas rīcību, aizskar viņam Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības.

Līdz ar to pieteikums daļā par Kriminālprocesa likuma 97.¹ panta pirmās daļas 8. punkta atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām.

3.2. Kriminālprocesa likuma 642. pants paredz, ka tiesa, kas personu notiesājusi, var samazināt brīvības atņemšanas sodu atbilstoši Krimināllikuma 60. pantam, proti, pārskatīt spēkā stājušā notiesājošā nolēmumā noteikto soda apmēru un veidu, ja ģenerālprokurors iesniegumā tiesai pamato, ka notiesātais palīdzējis atklāt noziegumu, kas ir tikpat smags, smagāks vai bīstamāks par viņa paša izdarīto. Savukārt Kriminālprocesa likuma 651. panta 1.¹ un septītā daļa noteic paziņošanas pienākumu, kā arī to subjektu loku, kas piedalās procesā, kurā tiek izlemti ar nolēmuma izpildi saistīti jautājumi, un šādu lēmumu pārsūdzēšanas kārtību (turpmāk – apstrīdētās normas).

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētās normas rada viņa pamattiesību aizskārumu, jo neparedz viņa kā cietušā tiesības tikt informētam, iebilst, tikt uzklautam un pārsūdzēt Kriminālprocesa likuma 642. panta procesa ietvaros pieņemto tiesas nolēmumu, ar kuru citai personai samazināts brīvības

atņemšanas sods. Tādējādi pieteikuma iesniedzēja ieskatā minētās tiesību normas aizskar viņa kā personas, kas atzīta par noziedzīgā nodarījumā cietušo, Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumdevējam ir plaša rīcības brīvība pieņemt procesuālos likumus, noteikt lietu kategorijas, kuras attiecīgajos procesos tiek skatītas, un lemt par dažādu kategoriju lietu izskatīšanas kārtību (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 27.2. punktu*). Satversmes 92. panta pirmais teikums nosaka likumdevēja pienākumu pieņemt taisnīgas tiesas spriešanai nepieciešamās procesuālās normas, bet šī norma neparedz konkrēta jautājuma izšķiršanu atbilstoši tādām procesuālajam regulējumam, kādu persona vēlas (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 1. novembra sprieduma lietā Nr. 2012-06-01 10. punktu*).

Satversmes 92. panta pirmais teikums prasa nodrošināt personas tiesības uz taisnīgu tiesu ne tikai tad, kad lieta tiek skatīta pēc būtības, bet arī tiesvedības procesa citās stadijās. Savukārt tiesvedības procesa dažādām stadijām var būt atšķirīgs raksturs, proti, tām var būt atšķirīgi mērķi, un tajās tiesa var risināt atšķirīgus jautājumus. Tāpat starp dažādiem tiesvedības procesiem pastāv objektīvas atšķirības un likumdevējam ir rīcības brīvība gan pieņemt procesuālos likumus un noteikt to kategoriju lietas, kuras attiecīgajos procesos tiek skatītas, gan arī lemt par dažādu kategoriju lietu izskatīšanas kārtību (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 16. jūlija sprieduma lietā Nr. 2019-23-01 10. punktu*).

No apstrīdētajām normām izriet, ka ģenerālprokurors pēc tam, kad stājies spēkā notiesājošs spriedums var iesniegt iesniegumu par tiesas spriedumā noteiktā soda samazināšanu gadījumā, ja notiesātā persona ir sniegusi palīdzību citu personu izdarītā noziedzīga nodarījuma atklāšanā. Šī procesa ietvaros apstrīdētās normas paredz tiesai tiesības samazināt notiesātās personas brīvības atņemšanas sodu. Tiesa savus apsvērumus par brīvības atņemšanas soda samazināšanu izdara, balstoties uz informāciju par notiesātās personas sadarbību ar tiesību aizsardzības iestādēm un izvērtējot palīdzības cita noziedzīgā nodarījuma atklāšanā apjomu. Tādējādi šāda veida procesam ir atšķirīgs mērķis – cita noziedzīga nodarījuma atklāšana, izmantojot notiesātās personas sadarbību. Attiecīgi notiesātās personas brīvības atņemšanas soda samazināšana var tikt pamatota tikai ar tiesas apsvērumiem par to, vai notiesātais palīdzējis atklāt noziegumu, kas ir tikpat smags, smagāks vai bīstamāks par viņa paša izdarīto.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka viņa kā cietušā tiesību neesība tikt informētam, iebilst, tikt uzklausītam un pārsūdzēt soda samazināšanas procesa

ietvaros pieņemto tiesas nolēmumu, skar viņa Satversmes 92. pantā ietvertās pamattiesības. Taču pieteikumā nav pamatots, kā tieši apstrīdētās normas, kas regulē soda samazināšanu izņēmuma gadījumos speciālā procesa ietvaros, skar Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertās pieteikuma iesniedzēja kā personas, kas kriminālprocesa ietvaros atzīta par cietušo, tiesības vai likumiskās intereses. No pieteikuma nav gūstams apstiprinājums tam, ka starp apstrīdētajām normām un pieteikuma iesniedzēja iespējamo tiesību uz taisnīgu tiesu aizskārumu pastāvētu tieša saikne.

Līdz ar to pieteikums daļā par apstrīdēto normu neatbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

Nemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, kā arī 7.¹ daļu Satversmes tiesas

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (ieteikums Nr. 116/2026).

Lēmums nav pārsūdzams.

Rīcības sēdes priekšsēdētāja

Irēna Kucina